

Vladimír Macura

Ještě drobnost k problému intertextuality Jiráskovy prózy

Záliba Aloise Jiráska v mozaikové výstavbě historické prózy pomocí citátů cizích textů nebo parafrází je celkem známa. Upozornil na ni Bohuslav Havránek ve své rané studii O dobovém zabarvení jazyka u Jiráska¹ (1921), znovu pak Karel Horálek v brožurce O jazyce literárních děl Aloise Jiráska (1953)², nověji Jaroslav Kolár v stati Jiráskův Horymír a Bruncvík a jejich předlohy³, dotkla se jí i Jaroslava Janáčková na několika místech své monografie.⁴

Mezi svérázné utajené „autory“ Jiráskova díla patřil (dosud myslím v této souvislosti nepřipomínaný) Josef Kajetán Tyl. Tylův článek v Květech Blahosti knihkupecké (Květy 3, 1836, č. 35 a 36, 277-278, 284-286) se stal předlohou pro scénu návštěvy faráře Havlovického v knihkupectví Pospíšilově v III. díle dománové kroniky U nás (kapitola XXXVI, vydání 1952, s. 294-296).

J.K.TYL: Blahosti knihkupecké

A.JIRÁSEK: U nás

VÝJEV DRUHÝ. JÁ a DÍVKA
v hedvábném klobouce.

Lehkým, rychlým krokem vešla mladá paní, kobaltově modrou šálu přes záda a lokte, v otevřeném kloboučku, s vlasy přes čelo hladce přičesanými, na spáncích však a kol tváří samé kadeř.

JÁ (dle nosu poznáv Pražku a dobře věda, jak s pražskou Češkou promluví). Untertänigster. Was stehet zu Gebot, mein Fräulein?

Pospíšil hned nechav hovoru, obrátil se k dáme po německu, co porou-

DÍVKA Ich möchte gerne zum Namenstage meiner Freundin etwas von Gedichten kaufen - aber Bömische Produkte.

"Ich möchte gern zum Namenstage meiner Freundin etwas von Gedichten kaufen aber böhmische Produkte."

Farář, jenž zatím vzal nějakou knihu do ruky, maně vzhlédl na štíhlou pěknou paní.

Böhmische Produkte - Vlastenka!

I knihkupec byl překvapen a veseleji, vlídněji se otázal:

"Also böhmische Gedichte?"

"Ja, böhmische Gedichte.

Meine Freundin

am Lande,"

ta slova měla určitý, vysvětlující tón,

"hat ein entsetzliches Attachement für das Böhmisches."

JÁ (s veselou tváří)
Also böhmische Gedichte?

DÍVKA Ja;

- meine Freundin

- es ist ein Landmädchen -

hat ein entsetzliches Attachement für das Böhmisches.

JÁ O, ich versichere, mein Fräulein! --

Schmachendes haben wir uns in nicht viel im Böhmisches.

DÍVKA Schön.

Am liebsten wären mir Sachen von Damenhand.

Knihkupec přichválil, farář vzal zase knihu do ruky.

"Am liebsten wären mir Gedichte von Damenhand,"

švitořila mladá paní.

Haben Sie vielleicht etwas von M i n a K o l l á r ?

"Haben Sie vielleicht etwas von der Mína Kollar?"

Farář se obrátil, mladý knihkupec se usmíval kupecky vlídně dál; jen v očích mu rychleji zamžikalo, a pohlédl úkosem na faráře, když mladá paní pokračovala ne bez úsměšku:

Von der phantasiert das Mädchen, dass es ein wahrer Spektakel ist.

"Von der phantasiert die Freundin, dass es ein wahrer Spektakel ist."

JÁ (s chutí do pláče)

Pospíšil vážně litoval,

Damit kann ich eben nicht aufwarten. Hier habe ich aber etwas neues, was ihre werte Freundin besondere interessieren dürfte.

(Z kapsy vytáhnu Máchův Máj na pěkném papíře.)

DÍVKA Das sieht gut aus. (Jako by ani slova nerozuměla, listy převrací - malé pomlčení - pak velmi naivně).

tím že nemůže posloužit, ale že má něco nového, co by se její vážené přítelkyni asi také líbilo.

Sáhl na pult a podal dámě tenkou knížku malého oktávu v prostinké šedé obálce bez tisku.

Paní, prohlížejíc knížku, divila se, že je latinkou tištěna, a že to jsou Spisy, díl první.

Knihkupec upozornil na vlastní titul na druhém listu "Máj", že je to samostatná báseň, celá a nedávno vydaná, že by se ctěné přítelkyni jistě líbila.

"Es ist ein romantisches Gedicht," dodal.

Etwas ökonomisches findet man darin nicht?

So, und kostet?

Žasla, když uslyšela, že 30 kr., míníc, že jsou české knihy überhaupt drahé, jak slyší. Knihkupec ihned aby ji uchlácholil, vysvětlil, to že na tomhle papíru, na sprostším že stojí ta báseň čtrnáct krejcarů, ale to vydání že tu právě nemá, že by je musil u spisovatele objednat, ten si knížku prodává, že by k němu poslal, že není k němu daleko, na Dobyčím trhu že bydlí.

JÁ (vyvalím oči) Nein, es ist ein pures Gedicht, ohne Ökonomie.

DÍVKA Schade!

Dáma se zavrtěla a živě děkovala,

oh, dokonce ne, že nechce namá-
hat a že nemůže teď také čekat,

Der Vater meiner Freundin
ist ein schrecklicher
Ökonom; sie liest nur hinter
seinen Rücken; wenn aber etwas
Ökonomie darin wäre - ich
werde mich noch anderswo
an fragen.

že se tu staví,
tohle že je jí přece jen drahé.
"Sie entschuldigen."
Usmála se, zlehka poklonila
a šustila ven.

Sie entschuldigen - !
(Poklona -
a šusty ze dveří.)

Dokonce i titul Tylova článku v Jiráskově textu
zaznívá: Právě na závěr této scény čteme větu:

"To jsou blahosti knihkupecké," zvolal mladý Pospí-
šil a smál se trpce.

P o z n á m k y

- 1 Bohuslav Havránek, O dobovém zabarvení jazyka u Jiráska,
in: sb. Alois Jirásek, Praha 1921 (ed. M.Hýsek).
- 2 Karel Horálek, O jazyce literárních děl Aloise Jiráska.
Praha, Orbis 1953.
- 3 Jaroslav Kolár, Jiráskův Horymír a Bruncvík a jejich
předlohy, Česká literatura 1980, s. 580 an.
- 4 Jaroslava Janáčková, Alois Jirásek, Praha, Melantrich 1987.